

Dr. sc. RADE KALANJ

IN MEMORIAM
AKADEMIK JOSIP ŽUPANOV
(1923. – 2004.)¹

Hrvatska, a sasvim sigurno i svjetska sociologija izgubila je jednog od svojih najmarkantnijih protagonista. Dana 12. studenog 2004. preminuo je Josip Županov, član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, redoviti profesor Fakulteta političkih znanosti u miru, koji je proteklih desetljeća, na osobito tvorački način, sudjelovao ne samo u izgradnji moderne sociološke znanosti nego i u dokazivanju njezine relevantnosti, ugleda i društveno-kulturnog uvažavanja. To svoje tvoračko sudioništvo dokazivao je na dva međusobno povezana načina: prodornom teorijskom refleksijom i predanim, čak skrupuloznom odnosom prema empirijskom istraživanju društvenih činjenica. Ako se za nekog suvremenog sociologa iz naše sredine može reći da je na najplodonosniji način objedinio teorijsku i empirijsku dimenziju sociološkog zanata, onda je to nedvojbeno bio Josip Županov. I to je ono što ostaje kao golem prinos društvenoj znanosti i što nosi specifičan, doista *županovljevske* pečat.

Josip Županov rođen je 14. rujna 1923. u Srednjem Selu na Šolti. Završivši studij na Pravnom fakultetu u Zagrebu, u SAD-u je specijalizirao socijalnu psihologiju industrije i industrijskih odnosa. Godine 1965. u Ljubljani je doktorirao iz područja društvenih znanosti. Publicistička iskustva, koja će doći do izražaja u njegovu znanstvenosociološkom iskustvu, stjecao je 1951. – 1955. godine kao glavni urednik izdavačkog podu-

¹ Prethodno objavljeno u: Kalanj, R. (2005). In memoriam: akademik Josip Županov. *Polemicos*, 8 (15-16).

zeća *Kultura* (kasnije *Naprijed*). Znanstvenu karijeru otpočinje u Institutu za društveno upravljanje (1956. – 1962.), a nastavlja u Ekonomskom institutu u Zagrebu (1962. – 1966.). Dugogodišnji je redoviti profesor na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu (1968. – 1973.) te na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu (1973. – 1994.), gdje je osobito djelovao na disciplinarnom profiliranju predmeta Industrijska sociologija i Sociologija rada. Njegovi radovi na tom disciplinarnom području stekli su toliku paradigmatiku posebnost da ih se već smatra gotovo klasičnim referencijama naše i svjetske sociologije. Županov je 1980. godine biran za suradnika Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 1988. godine postao je njezinim privremenim članom, a u redovito članstvo primljen je 1991. godine.

Opus Josipa Županova istodobno je vrlo koherentan i raznovrstan. Koherentan utoliko što je Županov u svim svojim glavnim djelima dosljedno i znanstvenoistraživački usredotočeno izučavao društvene promjene, odnose i sukobe koje su od samoupravne institucionalizacije društva vodili prema krizi i dekonstrukciji tog sustava. U tom su smislu ključna njegova djela *Samoupravljanje i društvena moć* (1969.), *Sociologija i samoupravljanje* (1977.), *Marginalije o društvenoj krizi* (1983.) i *Poslije potopa* (1995.). Županovljevi su sociološki opus, i u dijakronijskom i u sinkronijskom smislu, jedna od najuvjerljivijih, kontinuiranih ekspertiza društva u kojemu smo živjeli i koje nasljeđujemo u razdoblju postsocijalističke tranzicije. Stoga su brojne njegove originalne teze, kao što je ona o „koaliciji“ radništva i političko-partijskih elita ili pak ona o „egalitarnom sindromu“, ušle u našu i svjetsku sociologiju kao eksplikativni koncepti nezastarive vrijednosti.

Županovljevi su opus raznovrstan zbog toga što je riječ o autoru koji je u gotovo cijeloj svojoj intelektualnoj karijeri profesionalnog sociologa, a osobito intenzivno u posljednjoj fazi života, neumorno javno djelovao, pisao, tumačio, „uznemiravao“ i na dnevni red stavljao brojna tekuća pitanja recentnih društvenih procesa vezanih za tranzicijski zaokret, impostaciju tržišnog gospodarstva, pluralističkog poretka političke moći, ratnu dimenziju društvenog imaginarija (*Zaboravljeni rat*, 1998.) itd. Županov je od onih socioloških autora koji je i u intenzivnim publicističkim anga-

žmanima, pišući za dnevni i tjedni tisak i dajući svoja mišljenja o „događajima trenutka“, majstorski znao sačuvati visoku akademsku razinu, znanstvenoargumentirani ton i uvjerljivost znanstvene misaonosti. U svojim javnim sudovima eksplicitno je davao do znanja da uvijek polazi od onoga što je istraženo, ali ni to nikada nije smatrao apsolutnim i konačnim istinama. Njegov je sociološki stil u punom smislu riječi stil privlačnog, lako razumljivog i mudrog sociološkog pisca, koji je znanstvenu struku umio oplemeniti, čak i očarati, svojim poznavanjem literature i „kulturnog polja“ općenito. Stoga je bio rado čitan i uvažavan, ne samo u užim, znanstvenostručnim krugovima nego i u vrlo širokom krugu takozvanog običnog čitateljstva. I stoga se katkad, u svakodnevnim ili u akademskim prijevori-
ma, mogla čuti rečenica poput ove: „Kao što je rekao profesor Županov...“
Možda je ta obična rečenica običnih ljudi koji traže solidnije uporište u nekom autoritetu mišljenja i znanja neekspresivniji posthumni diktum o značenju intelektualnog profila sociologa Josipa Županova.

BIBLIOGRAFIJA
AKADEMIKA JOSIPA ŽUPANOVA

